

Stilhed før storm

Foto: Poze Photography

Sofie Jørgensen vandt Modersmål-Selskabets skrivekonkurrence.

Novellesamling på gaden

Den 29. november på Forfatterskolen fejrede vi den officielle udgivelse af vores skønlitterære antologi med 17 kortprosatekster fra både debuterende og kendte forfattere.

I dette og det kommende nummer af *Sprog & Samfund* fortæller flere af de medvirkende forfattere om deres erfaring med at skrive skønlitteratur og om deres tekstbidrag i *Stilhed før storm*.

Sofie Jørgensen vandt Modersmål-Selskabets skrivekonkurrence med novellen *Hesten* og har dermed sikret sig udgivelsen af sin debutroman som Modersmål-Selskabets »årbog« i 2023. Læs mere om romanen, som endnu er på skrivestadiet, på side 8.

Antologien kan med fordel bruges i danskundervisningen i udskolingen og på gymnasialt niveau. Efter novellen om *Hesten* er den struktureret tematisk, så novellerne først handler om *opvækst* og *ungdom*, glider over i *livets gang* og slutter af med menneskers møde med hinanden og deres konflikter et sted, som er underre-

præsenteret i litteraturen, selvom vi tilbringer de fleste af vores vågne timer der: *arbejdspladsen*.

Han har tænkt på, om Kirstens den lille en dag vil lære at ride, nede hos morfar. De kunne trække hende rundt ude på folden, hun ville ikke engang behøve sadde.

»Du er jo glad for den hest.«

»Vi bruger hende ikke mere. Der er ikke det, traktoren ikke kan gøre bedre end hende.«

Hunden er det eneste firbenede væsen på en gård, der har brug for et navn, det sagde far altid, og hvor mange gange har han ikke selv sagt det til børnene, når de græd over en kalv, der skulle slagtes. Skulle de lege med dem, så skulle de også være klar til at spise dem, når den tid kom. Men svin og kreaturer er nu noget andet. Det er upraktisk med numre til heste. ■

Modersmål-Selskabets bestyrelse

- Formand Ulla Weinreich
formand@modersmaalselskabet.dk
- Næstformand Christian Munk
munk@modersmaalselskabet.dk
- Kasserer Michael Bach Ipsen
kasserer@modersmaalselskabet.dk
- Webmaster Svend Nielsen
webmaster@modersmaalselskabet.dk
- Ingrid Carlsen
- Torben Arboe
- Shëkufe Tadayoni Heiberg

Suppleanter

- Uffe Hartvig Larsen
- Helle Lykke Kofoed Jensen

Adresse

Modersmål-Selskabet

c/o Ulla Weinreich
Kærsangervej 12, 1.tv.
DK-2400 København NV

Tlf.: 21 860 864

CVR-nr.: 76824215

sek@modersmaalselskabet.dk

Kontingent og betaling

250 kr. pr. år. Portotillæg udland: 150 kr.

MobilePay: 35556

Reg.nr. 9570 kontonr. 667 6901

SWIFT/BIC: DABADKKK

IBAN: DK8030000006676901

Betalingservice

PBS-nr. 09525351, debitorgr.: 00001

Kundenr. = medlemsnr. (4 cifre)

Modersmål-Selskabet

Modersmål-Selskabet har til formål at virke for bevarelse og udvikling af modersmålet som en grundlæggende forudsætning for dansk kultur og folkestyre. Dette tilstræbes ved:

- At vække forståelse for betydningen af en klar, udtryksfuld og varieret anvendelse af sproget i tale og skrift – med respekt for dialekterne.
- At formidle kendskab til forskning og uddannelse vedrørende det danske sprog.

Sprog & Samfund

Modersmål-Selskabets medlemsblad, *Sprog & Samfund*, udkommer fire gange årligt. Artiklerne tegner ikke nødvendigvis selskabets holdning.

Eftertryk er tilladt med kildeangivelse.

Redaktion

Christian Munk

Ulla Weinreich

Uffe Hartvig Larsen

Ansvarshavende redaktør

Michael Bach Ipsen

Tlf.: 40 61 08 58

red@modersmaalselskabet.dk

Layout

Hanne Grønlund

ISSN

ISSN 0108-433X (trykt udgave)

ISSN 2246-4212 (PDF)

December 2021 (39. årgang nr. 4)

Skål i kaffe!

Michael Bach Ipsen

I efteråret, da de fleste var færdigvaccinerede, kunne Modersmål-Selskabet og de danske dialektforeninger endelig begynde at afholde arrangementer igen.

Årets højdepunkt var lørdag den 2. oktober, hvor gæsterne i den fyldte rådhusal med udsigt over Ringkøbing Fjord overværede fejringen af årets modtager af Modersmål-Prisen, Anders Agger.

Efter en rørende hyldesttale fra formand Ulla Weinreich (se side 4–5) fik Anders Agger overrakt sit »diplom«, et olieportræt af ham selv i det vestjyske landskab malet af Mette Kærgaard Kølbæk.

Der blev sunget festsang for hovedpersonen og skålet i kaffe og festlagkage fra Ejvinds Bageri, inden vi fik lov at høre Anders Aggers betagende sproglige stil. Han mindede os om, hvorfor den sproglige udvikling også skal omfavnes. Sproget giver vi videre til de næste generationer, som gør det til deres eget, og de har ingen interesse i at splitte det ad. Florskler og invasive arter af dobbelt(lakrids)konfekter har han derimod ikke noget tilovers for.

Aggers ven og kollega Søren Ryge Petersen, som modtog Modersmål-Prisen i 2013, fortalte, at netop Modersmål-Prisen betyder noget helt særligt. Forfatter til *Meter i sekundet* (se *Sprog & Samfund* 3/2021), Stine Pilgaard, sluttede af med en smuk beskrivelse af sin

fascination af Anders Aggers sprog og det venskab, der opstod mellem dem, efter at hun havde fortalt ham, at hun var »kommet til« at bruge ham i sin roman.

Landet rundt

Den nordfynske sprogfestival Sprogense, som var udskudt fra maj, kunne i september endelig åbne boderne i Østergade i Bogense, hvor mange nysgerrige og interesserede i alle aldre kiggede forbi. I købmandsgårdens telt blev der holdt foredrag om bl.a. ordstilling i ledsætninger, lingvistiske discipliner for lægfolk og sprog i grænselandet.

Æ Synnejysk Forening fik også i september afholdt deres generalforsamling på Agerskov Kro med de lokale egnsretter, underholdning og ikke mindst præsentation af en ny *ABC å synnejysk* af Thomas Jacob Clausen. Læs mere om børnebogen i næste nummer af *Sprog & Samfund!*

Efter et hårdt år med nedlukning og minkkrise fik også Vendsyssel-Gildet i november endelig mulighed for at afholde årsfest igen med fællessang på og om vendelbomålet. ■

Foto: Svend Nielsen

Rådhushallen i Ringkøbing fuld af tilhørere.

Tale til Anders Agger

Ulla Weinreich, formand

Kære Anders.
Velkommen i
Modersmål-Selskabet,
og tak for, at vi må
hylde dig med
dette års pris.

Foto: Svend Nielsen

Formand Ulla Weinreich overrækker portrætbilledet af Anders Agger.

Næsten så langt mod vest, som man kan komme i Danmark, ligger Agger. Altså ikke du, Anders, men den by, der på Blichers tid var et fattigt fiskerleje. Blicher skriver i *Vestlig Profil af den Cimbriske Halvø* (1838):

Dersom en Kjøbenhavnner, der aldrig havde været udenfor Gefions Øe, pludselig, ved et Luftskib eller et Dampskib, blev flyttet til Agger: saae Beboernes fremmede Dragter og fremmede Ansigter, og hørte deres ham ganske fremmede Tungemaal – man kunde maaskee indbilde ham, at han var kommen til et ganske fremmed Land.

Lidt længere fremme fremhæver han dog Aggerboernes indre kvaliteter: »Men jeg har mødt gammel-dansk Gjæstfrihed og uforstilt Trohjertighed.«

Det var også den, der mødte dig, da du i tv-dokumentarfilmene *Heavy Agger – 14 år senere* og *Heavy Agger III* fulgte en gruppe unge, der med deres heavy-musik brød ud af det indremissionske miljø og nu har deres egen festival.

Den første film fulgte efter studier i biokemi, en

tid som journalist i Ringkøbing og på DR's tv-avis, og siden er det gået stærkt, også her med »uforstilt Trohjertighed«. I dokumentarudsendelser, f.eks. to om Herlufsholm med otte års mellemrum, om Kongehuset indefra – samt *Sømanden og juristen* om Ankerfjord Hospice, hvor du arbejdede seks uger som frivillig for at give seerne et indblik i de døendes verden.

Indsatsen for de svage begyndte allerede i skolegården, når du kunne fornemme, at nogen ikke havde det godt – eller blev behandlet uretfærdigt. Men samtidig er du en meget beskeden person, der helst holder sig i baggrunden i sine udsendelser. Det fornemmer man også i dokumentarprogrammerne *Indefra – med Anders Agger*, som er en lang serie af udsendelser gennem flere år – fra miljøer, der ikke er kendt af den brede offentlighed. Det er ofte sårbare, udsatte mennesker, du taler med, men også religiøse mindretal og de rige og mægtige. Mange er mennesker, der har truffet modige valg, og som står ved dem.

Du er en formidabel formidler – om formiddagen og på mange andre tider. Med dit nærvær, dine diskre-

te tegn på, at du lytter, får du samtalepartneren til at tale om sig selv og sin situation. At lytte er at tage sit medmenneske alvorligt, reagere indfølelse på den andens udtryk for sin indre og ydre verden og give det direkte opmærksomhed. Men du kan også tie med din samtalepartner, når noget er usigelig svært. Det er en del af sprogets arbejdsmark, en menneskelig kultur, som ikke kan erstattes af alverdens tekniske hjælpemidler. Der skal ikke komme et bestemt facit ud af samtalerne, men en ny erfaring, et nyt perspektiv på os selv og en ny skepsis over for vore hidtidige opfattelser. Vi forstår den anden og dermed os selv på en ny måde. Hermed giver du os et eksempel til efterfølgelse – det er ikke så ringe endda.

Som figuren Anders Agger belærer jeg'et om i Stine Pilgaard's roman *Meter i sekundet*, hvor hovedpersonen jagter ham: Man skal kunne være stille sammen, så begynder den anden at tale. Det er noget meget jysk, og det giver en særlig ro i dine udsendelser. Man »taler ikke lårene af folk«, når man »laver en Agger på dem«.

Modersmålet udtaler du tydeligt, en egenskab, der er en mangelvare i nutidens sprogbrug, men som refærdiggør, at du gør nogle af vore bedste »udtalere« selskab som prismodtager. Dit sprog ligger godt på tungen – og i modtagerens øre. Det giver mere livskvalitet, når man ikke er afhængig af underteksterne i tv-udsendelserne. Ikke mindst giver det talte ord mere ægte fællesskab mellem dig og seerne end omvejen under billederne.

Dit lyse sind giver dig overskud til at tale respektfuldt med mennesker i andre lande, verdensdele og kulturer, hvad der er værd at fremhæve, for det fællesmenneskelige har tit trange kår i verden i dag. Sammen med din journalistkollega Anne Hjernøe har du desuden lavet rejseprogrammer og madprogrammer, hvor du i Danmark bl.a. kontakter folk på den nyeste slang. Men du har også sunget med Jens Rosendal i et Anne-mad-program med en meget fin agtelse for den ungdommelige digters personlige grænse. Vi glæder os til, at dit sprog sprudler videre.

Som skribent har du medvirket i bogen om *Vesterhavet* (2007), hvor kendte danskere fortæller om forholdet til vor »vilde nabo« mod vest. Her beretter du

– i knappe, veloplagte sætninger med uventede kombinationer af ord – om hverdagen året rundt med »den blå kæmpe«. Vesterhavet er alt andet end den idyl, man ser på en turistplakat – det er ifølge dig »en tilstand«, så derfor slutter du dit kapitel med salutten: »Og fri mig så for den der VESTERWELLNESS.«

Du bruger i din fantasifulde prosa – herunder i dine udsendelsers forbindende tale – en passende dosis hjemmelavede ord og nye sprælske metaforer, gerne bogstavrim – som der kan være tre-fire af i en sætning – og stavrim. Sproget og verden bliver lidt mere nuanceret, når dit sprog skaber det, det nævner. Kreative sammensætninger og andre sjove sætninger får os til at trække på smilebåndet, »det korteste bånd mellem mennesker« (Victor Borge). Der stråler altså en glæde ved sproget ud fra din leg med det, som gør os i godt humør.

Kærlighed er et andet ord for det at give samtalepartneren plads. Det gør du som sagt i dine tv-samtaler, der netop ikke er traditionelle interviews. *Kærlighed* er også titlen på din seneste bog fra 2020, hvor du lader en række par og enlige komme til orde – i forsøget på at indkredse det svære, nødvendige og uendelige begreb, hvor man somme tider rejser tur/retur. Dit finurlige sprog og bogens dramaturgi tager vejret fra læseren. Som du siger: »(...) diversiteten er total, når det handler om at leve – eller ikke at leve – sammen med en, man elsker.« »Virkeligheden overgår [altid] fiktionen.«

Og hermed ønsker vi dig tillykke med Modersmål-Prisen! ■

To prismodtagere: Anders Agger og Søren Ryge Petersen.

DDO som åndelig infrastruktur

Martin Lund, cand.mag. i dansk og retorik og indehaver af Skriverådet

✉ skriv@skriveraadet.dk

I skrivende stund er Den Danske Ordbog igen kastet ud i økonomisk usikkerhed. Når du læser dette, ved vi mere. Men vi sidder nok stadig med spørgsmålet om hvorfor DDO igen og igen skal trækkes med til finanslovsforhandlinger som gidsel.

Sølle 5 millioner kroner om året koster det at holde Den Danske Ordbog ved lige og opdatere den på det nuværende niveau. Jeg har talt med Karen Skovgaard-Petersen – direktør

for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, der driver og opdaterer DDO – og hun siger at det ligger på mellem 4 og 5 millioner. Men de kunne godt tænke sig lidt flere penge, så lad os for nemheds skyld sige 5.

Til sammenligning får Det Kongelige Teater ifølge Kulturministeriet 542 mio. kr. – svarende til godt 108 års drift af DDO – om året de kommende 3 år. Denne halve milliard skal ses i lyset af at Kulturministeriet fordeler 10–11 milliarder kr. årligt. Med andre ord: 5 mio. på finansloven er det man kalder *basseører*.

Siden 1918 har Carlsbergfondet leveret omtrent det halve bidrag til først Ordbog over det danske Sprog (ODS) og siden DDO, et par af årene i nyere tid sammen med Augustinus Fonden. Jeg kan ikke lade være med at spørge mig selv om årsagen til en – måske rituel – gidseltagning er at Kulturministeriet lige vil se om fondene kommer med vand hvis man får det til at ligne en ørken? Carlsbergfondet må føle at deres gentagne kommen DDO til undsætning er

en politisk sovepude, alt imens ingen blandt os andre kan hvile sig.

Fra egerm til åndelig

Basseørerne finansierer hvad jeg vil kalde den åndelige infrastrukturens svar på rent drikkevand – en forudsætning for alt muligt andet. DDO er blandt andet en forudsætning for mit arbejde.

Det være sig når jeg læser korrektur – herunder når jeg læser korrektur på undervisningsmateriale og slår noget så banalt som *hamster* op for at sikre mig at jeg er opdateret om køn og bøjningsmønster, eller f.eks. *egern* for at sikre mig bøjningen i bestemt flertal. Kan du den – eller rettere dem? For der er faktisk to muligheder.

Og det være sig når jeg skriver. Jeg har for eksempel lige slået *basseører* – som også kan skrives *basører* – op for at sikre mig at jeg staver det korrekt, og ikke mindst for at sikre mig at min forventning om hvad det betyder, ikke er en misforståelse fra min barndom. Bare til den foreløbige artikel har jeg tillige slået *åndelig* op for ikke at være nogenlunde sikker, men helt sikker, på at den betydning jeg bruger ordet i, også deles af andre.

Vi der befinder os oppe på skriftsprogets allerhøjeste hest, bruger DDO hele tiden, blandt andet for at sikre os at vi ikke træder i spinaten ortografisk eller semantisk. Hverken *åndelig* eller *basseører* ville jeg få noget ud af at slå op i Retskrivningsordbogen,

Med intet mindre end cirka 125.000 unikke brugere om dagen er det ingen overdrivelse at kalde DDO for den åndelige infrastrukturens drikkevand.

Martin Lund

for det var jo betydningen jeg ville sikre mig. Bøjningen af *egern* og *hamster* ville jeg til fulde kunne få svar på i Retskrivningsordbogen, men det er ordnet.dk min computer er vant til at åbne. Her byder Den Danske Ordbog sig til, side om side med Ordbog over det danske Sprog (ODS) og KorpusDK i en brugerflade som er betydeligt mere indbydende og fokuseret end vejen til Retskrivningsordbogen hos Dansk Sprognævn. Sidstnævnte har dog sin niche med lande navne, så det er i RO man tjekker *Saudi-Arabien* eller *Aserbajdsjan*.

Når sproget nu er levende

Med intet mindre end cirka 125.000 unikke brugere om dagen er det ingen overdrivelse at kalde DDO for den åndelige infrastrukturelle drikkevand. Det ligeledes gidseltagne Lex.dk, herunder blandt meget andet encyklopædien Den Store Danske og den enorme geografisk orienterede videnssamling Trap Danmark, kan vi så kalde vores åndelige bygningsmasse og fjernvarme. Det er en anden kasse, men DDO er dybt integreret i Lex.dk, forstået på den måde at man i en hvilken som helst artikel kan slå et hvilket som helst ord op i DDO, hvis det findes her, ved at dobbeltklikke på ordet. Det koster i øvrigt et basseørebeløb på 18 mio. kr. årligt at holde Lex.dk flyvende.

Nu er det jo ikke sådan at DDO eller de andre værker på nettet ville falde sammen hvis de stod stille i 2–3–4 år. Så længe DK Hostmaster får 60 kr. om året per hjemmeside, og så længe webhotellerne får deres, kører siderne jo. Jeg ville stadig kunne slå *hamster*,

egern, *basseører* og *åndelig* op i en sådan periode. Det værste i en sådan undtagelsestilstand ville i virkeligheden være den bemandingsmæssige omvæltning og det potentielle bøvl og videnstab i det omfang man ikke bare kan ansætte de samme medarbejdere igen.

Men den sproglige vedligeholdelse og opdatering ville selvfølgelig komme til at mangle. Lad mig give et par eksempler blandt de nyligt optagne ord og betydninger. Uden en ny betydning af *binær* som en kønsopfattelse ville *binær* stadig have stået alene i matematiske og abstrakte betydninger. Uden den længe ventede optagelse af verbet *snooze* havde DDO ikke været i ét med virkeligheden. Uden opslaget *kødsved* ville vi ikke have nogen fælles enighed om hvad det skulle betyde. Uden *putre* ville vi være et vidunderligt ord fattigere; tjek det selv! Og uden *roadtrip* optaget og samlet i ét ord ville sandsynligvis flere sprogbrugere skrive det med en grammatik, *road trip*, som er så fremmed for dansk at den er ødelæggende. Så selv om der er optaget ord vi aldrig selv ville bruge, eller måske er direkte imod, har vi altså en del at takke den løbende opdatering for.

Min kritik af det lidt for ensidigt deskriptive mandat hos både Sprognævnet og DDO må jeg tage en anden dag. En ordbog i live er det overordnede – tilmed ordnet med fint ordspil på ordnet.dk. ■

»Kill your darlings«

Sofie Jørgensen, tegnsprogstolk og debuterende forfatter

Udtrykket bruges blandt folk, der skriver; man kan forelske sig i en scene eller tekst, der bare ikke passer ind, og som *må* dø...

For mig var scenen med Anton og hesten Lotte en sådan »darling«.

Som barn skrev jeg meget, jeg ville være forfatter, skuespiller eller journalist. Skuespiller fandt jeg hurtigt ud af ikke var mig, og så alligevel; efter nogle års famlen rundt i verden, et

ægteskab og ni år i Italien blev jeg i 2002 uddannet tegnsprogstolk, et job, hvor jeg konstant er på. Hvor min fortolkning og mit verdenssyn altid vil påvirke det, jeg leverer, samtidigt med, at det ikke er mine budskaber, der skal frem. Det kan være frustrerende ikke selv at måtte sige noget, og måske var det derfor, jeg for snart seks år siden tog skriveriet frem igen.

Jeg var en weekend på Falster med min mor. Vi kørte forbi min fars fødegård, slægtsgården, der var gået i arv fra mor til datter gennem de seneste i hvert fald fem generationer, før både min far og faster valgte en anden vej. En passant nævnte min mor, at det stykke græs, vi passerede, var den fold, hvor farfars sidste hest gik. »Den dag, slagteren kom efter Lotte, da måtte din farfar gå en lang tur,« sagde hun, og det billede blev hængende hos mig. Det blev den første scene, jeg skrev i det, jeg håber bliver en roman om to fiktive mennesker på Falster. Mennesker, der ikke havde de muligheder og den frihed, jeg i dag har til selv at bestemme, hvor og hvordan jeg vil leve.

I løbet af de seneste fem år har jeg skrevet i forskellige skrivegrupper, og efterhånden har historien om Lily og Anton bevæget sig væk fra scenen med min farfar og Lotte. Jeg har holdt fast i den, selvom jeg ikke har vidst, hvad den skulle i min roman, hvor den skulle være, hvorfor den skulle med. Den var blevet

en »darling«.

I starten af 2020 besluttede jeg mig for, at denne darling måtte dø. Men det gjorde ondt. Jeg valgte derfor i stedet at skrive den om til en selvstændig tekst. Måske kunne jeg bruge den til et eller andet, som novelle?

Da jeg læste om Modersmål-Selskabets skrivekonkurrence, tænkte jeg i første omgang ikke på min egen tekst. Jeg sendte opslaget videre til flere af mine skrivefæller, men efterhånden som deadline nærmede sig, overbeviste jeg mig selv om, at man måske godt med lidt god vilje kunne sige, min tekst lå indenfor emnet? Jeg kunne sende den ind – blev den publiceret, var det måske en måde at få den ud i verden, så den ikke bare var spildt?

»The rest is history«, som man siger; til min glæde og overraskelse blev den ikke kun publiceret, jeg vandt også konkurrencen og dermed muligheden for at få min roman udgivet i 2023.

Så hesten Lotte døde ikke forgæves. ■

Foto: Poze Photography

Stilhed før skriverseri

Martin Kristensen, cand.ling.merc., EU-oversætter og nu forfatter

Med min novelle i *Stilhed før storm* kan jeg vel egentlig nu kalde mig forfatter, selv om jeg ikke rigtig føler mig som en.

Jeg har altid holdt meget af at læse og skrive, og det har længe været min drøm at blive udgivet forfatter, men skrivearbejdet har altid måttet vige for andre ting i hverdagen. Da jeg læste om Modersmål-Selskabets skrivekonkurrence, så jeg det som en mulighed for rigtigt at komme i gang, og novellen *Høstfest* er da også min første færdige tekst. Jeg skriver ved siden af mit fuldtidsarbejde som EU-oversætter i Bruxelles og med et lille barn derhjemme, så min skriveproces består meget af håndskrevne noter og få sætninger ad gangen på post-its og i notesbøger, som jeg sammensætter, når der er tid til at sidde længere tid foran computeren. Så meget desto mere glad er jeg for, at teksten nu er udkommet i bogform!

Min første novelle

Handlingen i *Høstfest* var oprindeligt tænkt som et optrin i en roman, jeg arbejder på i hovedet, men scenen fungerer også som en novelle. Jeg var længe ikke særlig begejstret for novellegenren, da jeg syntes, den kunne være lidt svær at gå til, så jeg læste en masse noveller og tekster om noveller, og nu føler jeg, at jeg har en bedre forståelse for genren. Jeg er fascineret af fortællinger, hvor miljøet og iscenesættelsen i sig selv spiller en rolle og er med til at drive handlingen. For eksempel er vejret i begyndelsen af novellen præget af spænding og kalder på forløsning, og det udvikler sig i takt med, at personernes relationer til hinanden afdækkes, og optakten til det, der måske skal ske senere, udfolder sig.

For mig er det centrale i handlingen derfor ikke kun Kims forhold til de andre drenge, men også karakterernes placering og ageren i miljøet; hvordan det former dem og udgør en del af handlingen, f.eks. på den måde, Kim opfatter høsten, og hvordan den af-

spejles i det voldsomme opbrud, der lægges op til i novellens slutning.

Foran ham på den anden side af træerne ligger markerne blottede tilbage med stive stubbe der, hvor knivene på mejetærskerens skærebord har skåret stråene over. Der løber mørke bånd de steder, hvor der er blevet brændt spildhalm af, ligesom derhjemme. Han har aldrig kunnet lide høsten.

Næste storm?

Jeg læste et sted, at det er svært at give slip på ens tekst til sidst i skriveprocessen, men at man er nødt til at gøre det for ikke at ende med at sidde og redigere det samme i en uendelighed, og det er rigtigt. Her var konkurrencens frist for indsendelse en hjælp. Nu har den fortælling, jeg skabte i mit hoved, sin egen eksistens på papir og kan læses af andre mennesker. Det er også noget nyt, som jeg skal forholde mig til. Udgivelsen i *Stilhed før storm* har i den grad givet mig mod på og lyst til at skrive mere. ■

Mønsterbryder

Charlotte Meng Kristensen, cand.mag. i dansk, psykologi og filosofi

Jeg arbejder til daglig med kulturarrangementer på Rebild Bibliotekerne, og tidligere har jeg bl.a. været 16 år i den humanitære organisationsverden, men jeg er ikke helt grøn som forfatter.

I 2014 udkom jeg med det lille lyrikhæfte *Mennesker, Menneske* på forlaget Jorinde & Joringel.

Min mor fik som ung diagnosen skizofreni og blev tilkendt »invalidation«. Min far var fra landet og fik som mange andre fra sin generation kun syv års skolegang. Han kørte skraldebil. Så måske er

jeg en såkaldt mønsterbryder. Jeg skriver »måske«, fordi jeg slet ikke tror på determinisme, når vi taler om mennesker; altså at bestemte påvirkninger har forudsigelige konsekvenser. Det er det skønne ved mennesker; vi kan ikke bare sættes i kasser, selv om vi paradoksalt nok ofte forsøger.

Siden 1995 har jeg boet i Skørping med min familie. De første 20 år boede vi i en lejlighed oven på den lokale biograf, Kinorevuen. Biografen er med i min novelle *Det mindste job*. Det var dér i biografen, ligesom det sker i novellen, at jeg lærte hovedpersonen Mette at kende. Alt i novellen er sådan set sandt, men navne er ændret, og fiktion er hæklet ind i Mettes og min biografiske historie, så det tilsammen bliver som et spraglet kludetæppe.

Det mindste job handler om to kvinder. Den ene er hjælper. Den anden modtager. Den ene bliver ansat som ledsager for den anden. Det, at de følges ad og bogstaveligt talt går side om side igennem en tid, forandrer relationen.

»Vinteren strenges og giver det sidste svirp med halen,« sagde jeg og løftede halstørklædet op om ørerne. Vores ånde stod ud i luften som damp, når vi talte.

»Du kan lige så godt få det at vide nu,« sagde Mette i et trodsigt tonefald, »men jeg fortsætter altså med at ryge. Ellers kan jeg ikke klare det her psykisk. Jeg kan ikke også kæmpe med det.«

Jeg nikkede. Brummede sammenbidt for ikke at sige mere. Mettes stiv sind var som en kamels. Umuligt at stille noget op imod.

Novellen handler om et venskab. Den handler også om, hvor vanskeligt det kan være at hjælpe et andet menneske. Med forstanden ved man godt, at alle har helt forskellige livsverdener, men alligevel kan det være svært at møde den anden med ægte respekt for hendes eller hans uafhængighed og selvstændighed. Vi kommer til at hjælpe ud fra egen livsforståelse, egne kræfter og egen begrænsede bevidsthed. Det problem har fortælleren Charlotte i hvert fald i min novelle.

Søren Ryge Petersen og Knud Sørensen er to store inspirationskilder. Jeg holder meget af begge forfatters portrætter af helt almindelige mennesker. Historier, der altid er fortalt mundret og enkelt med en lavmælt tone og underspillet humor. ■

Landmand og fri forfatter

Lone Vitus

Mit barndomshjem var uden fjernsyn, telefonen havde drejeskive, og der var intet internet – kun bøger fandtes som underholdning. Det var begyndelsen på at skrive – læsningen. Alle de mange ord.

Der er en overordnet forventning om, at rigtige forfattere lever af deres forfatterskab. Min mand Søren og jeg har en gård, som både er hjem og livsgrundlag for os. Det er et regenerativt landbrug med fokus på økologi, biodiversitet og natur. Desuden formidler jeg om blandt andet klimaets udvikling, fødevarsystemet, overforbrug, vandmiljø og ulighed. Værdierne går igen i fiktionen som bagtæppe. Omdrejningspunktet i fortællingerne er menneskelige egenskaber – selvbedrag, retfærdighed eller manglen på samme, magt og afmagt, livsvalg og fravalg.

Ud over min novelle *Svanesang i Stilhed før storm* har jeg skrevet tre romaner, lyrik samt flere fagbøger. Prosaen ligger mit hjerte nærmest – i den opstår muligheden for at forsvinde i dybere tankestrømme. Romanen *Den sidste humanist* fra foråret 2020 handler om Ditlev og Nigel – om deres forskellige måder at forholde sig til verdens problemer på. Den handler også om et forlist ægteskab og en ungdomsforelskelse samt om tyveriet af et spædbarn, den importerede kolonnearbejder Irina og om entreprenøren Verner, ham selv. Sidst men ikke mindst handler den om en hidtil ukendt sygdom.

Balders bog udgivet i 2016 er en rørende fortælling om venskab, hverdagsgalskab og tilfælde. Balders liv hænger i en tynd tråd, og ved en fejl erklæres han død og mister sin status som borger. Hermod vil gøre alt for at genvinde Balders identitet og redde hans liv.

Under landet er min debutroman fra 2013. Bogen ser omverdenen og lokalsamfundet fra en ambitiøs og allestedsnærværende svineproducents side. Historien er en afspejling af mentaliteten og kulturen, der nu er ved at opløse det dyrt betalte landbrugsimage indefra.

Sætninger former sig, når jeg høster æbler eller luger på knæ og luger. I en lomme i kedeldragten er der

papir og blyant, så bevidstheden kan fastholdes. Jeg ser mit landmandsarbejde som en høj grad af frihed i skrivningen (bortset fra manglen på tid), fordi det, jeg skaber med ord, ikke nødvendigvis skal betale vores regninger. Der er intet pres, men plads til kreativitet uden kommercielt sigte. På den måde er jeg måske ikke en rigtig forfatter, men jeg er en fri forfatter.

Han sætter en stålwire om grisens bagben og trækker den ud til siden. Birgit vifter afværgende med begge hænder og signalerer til chaufførerne, at de skal standse indvejnngen, så presset på flokken kan aftage. Syv ad gangen bliver de forreste drevet ind i kullitelevatoren, døren lukker, kassen sætter sig i bevægelse, kører ned i kælderniveau, fyldes med tung luft, fortsætter den cirkulære bevægelse opad, tipper sit lydløse indhold ud på modsatte side af inddrivningsområdet, fuldbringer buen i luften og lander igen med åben dør ud for de næste syv svin. Som et pariserhjul, blot med skrigene på den nedadgående side. ■

At være stille er også en dyd

Mikkel Ramskov, forfatterdebutant

Bidraget om stilheden, stormen, krisen og komedien – corona – er min første, men ikke sidste udgivelse. I skrivende stund arbejder jeg på en hel novellesamling.

Hvad ville man kalde marts 2021, »stilheden« eller »stormen«? Mange ville kalde det »stormen«, når vi nu kigger tilbage, vaccineret og måske med en rejse i kalenderen eller i erindring. Dengang ville jeg have kaldt det »stilheden«, med nedlukkede institutioner, hjemmearbejde, aflyste bryllupper, familiekomsammener m.v. Sad vi alle ikke og frygtede, at stormen var på vej? Måske er stormen stadig på vej? Her eller i de lande, hvor der hverken er Brostrøm eller internet? Corona ramte os alle forskelligt, og satte en fuldstændig uforudset række kædereaktioner i gang. Dem bliver vi vel klogere på om mange år. De fattige blev fattigere, de rige rigere, de tykke tykkere, de motionsglade blev sluppet fri, de eftertænksomme fik noget at tænke over, de fraværende fik et hjemmekontor, de bekymrede sprittede af, de hidsige flåede masker af, de ensomme blev låst inde, de børnelglade gladere, og de børneramte mere ramte.

Personligt var jeg nok en lille del af det hele, lige med undtagelse af motionsglad. Der skulle mere end en pandemi til. Selv i Store Gribsskov følte det dumt at løbe, når idioter prædikede storheden i det. Uden opgaver i mit enmandsforetagende, og med en pige på to og en gravid kone på Teams, sad jeg i kontorsoveværelset på femte og stirrede på Modersmål-Selskabets skrivekonkurrence.

Er du inde eller ude?

Min debutnovelle *Stille på jobbet* handler om, hvordan vores liv påvirkes meget af selv små ting. Ikke kun under kriser, for hovedpersonen Markus' liv er ikke upåvirket inden corona. Men Markus' arbejdsliv, som er indadvendt og måske ensomt, kommer under pres under corona. Markus vil ikke løbe eller cykle. Markus vil ikke dele sit privatliv på onlinemøder. Hvorfor er de fleste andre tilsyneladende glade? Hvad sker der

med retfærdigheden, når alle fokuserer på sikkerheden? Svaret vil jeg overlade til jer.

Finn havde overtaget faklen fra runners-high-gospel-koret og var gået i gang med en beretning om de nye karbonpedaler, han havde fået hjem fra Italien til sin racercykel. Kombinationen af pedalerne og hans el-gear gav ham en edge i klubben, som selv klubbens unge løver havde bemærket. I de fleste andre relationer ville enhver med integritet tage Finn i kraven eller hvilket som helst af de mange andre håndtag, der var på hans svulmende krop, og forklare ham den bidende ironi.

»Du vejer hundrede og ti kilo, Finn, og går op i, om din cykel taber sig tre hundrede gram.«

Generelt er jeg fascineret af, hvordan vi har reageret på den store dosis usikkerhed under corona. Når vi er usikre, gør vi både gode, dårlige, kloge og dumme ting, der i andre sammenhænge ville være utænelige. Under kriser gør vi dem hurtigere og med større skyklapper på, for alternativet er, at usikkerheden overvinder os. Novellen er fiktion, men bygger på egne oplevelser fra corona og finanskrisen. ■

Det er jo fiktion det dér

Lars Reinholt Nielsen, cand.mag. i kommunikation & semiotik

Jeg skriver egentlig ikke fiktion. Og endnu mindre uopfordret. Egentlig. Så måske opfattede jeg Modersmål-Selskabets konkurrence som en opfordring.

Eller én eller anden spurgte om ikke det var noget for mig? Altså på en opfordrende måde.

I hvert fald matchede temaet *Stilhed før storm* en idé til en historie jeg længe har haft, og som jeg derfor endelig fik skrevet. Måske er det første kapitel i en bog som nok aldrig bliver skrevet. For jeg skriver jo egentlig ikke fiktion.

Jeg skriver ellers meget. Nærmest dagligt. Brochurer, annoncer, hjemmesider, radiospots, film, konkurrencekuponer og meget, meget mere. Jeg ernærer mig nemlig som reklametekstforfatter og konceptudvikler. Det har jeg gjort i mange år. Så når jeg hævder at jeg ikke skriver fiktion, er det fordi jeg ikke regner reklame for fiktion. Heller ikke når det er en lille historie om julemandens bortkomne briller, et højt læsningshæfte om trafiktrødens ture i byen eller tv-reklamer med små mænd der kører på kondicykler inde i en stikkontakt for at lave strøm til en hårtørrer.

For uanset hvor fiktivt det kan synes, så ender det konkret og faktisk: Besøg din lokale optiker i juletiden, pas på dig selv og hinanden i trafikken, eller få bedre råd til strøm.

Ja, egentlig skriver jeg også revytekster. Det er måske heller ikke nødvendigvis lige faktisk det hele, men heller ikke direkte fiktion. Sådant da. Faktisk lavede jeg også et lille syngespil sammen med dets tre aktører for et par år siden. Og jeg har også et halvfærdigt skuespil liggende jeg skal have gjort noget ved. Og skal jeg være helt ærlig, skrev jeg også små eventyr til min nevø og niece for mange år siden.

Okay så! Lidt fiktion skriver jeg åbenbart alligevel. Egentlig. Måske skulle jeg gøre det noget mere? Måske skulle jeg lade som om jeg allerede er godt i gang, og bare fortsætte? Under alle omstændigheder er jeg beæret – benovet, befippet – over at være med i Modersmål-Selskabets *Stilhed før Storm*.

Mit had til Knud er virkelig stærkt. Jeg hader ham og alt det han står for. Hans forbandede revisorkontor og hans elendige ledelsesstil. Hans belærende tone når han lirede almindeligheder af som om det var nytænkende og beundringsværdigt. Og altid det samme: »Det gælder om at agere dynamisk og indtænke den økonomiske udvikling ...« Hvis jeg havde en femmer for hver gang jeg har hørt ham sige det nonsens. På kun to år. »Agilitet«, »tilpasningsparathed« og »optimeringspotentiale«. Nonsens! Indlærte papegøjesætninger der dækker over en himmelråbende mangel på kompetence. Et røgslør, en facade og et blændværk, som Knud har gemt sig bag i årevis. Jeg vil tro han selv tror på det. Ellers havde han vel lært noget. Altså noget fagligt. Noget med substans – og med værdi for andres forretning. I stedet for blot at samle floskler til det blålys han bygger en forretning på. ■

Antisexistisk bidrag

Ditte Svane, dramaturg, forfatter og højskolelærer

»Vil du bidrage til Modersmål-Selskabets novelleantologi uden for konkurrence, som etableret forfatter?«

Sådan blev jeg spurgt i foråret 2021, og min umiddelbare reaktion var:

»Etableret? Mig? Ha!«

Kald det bare bedrager-syndrom, men med en enkelt roman i bagagen føler jeg mig ikke specielt etableret som forfatter. Dog har jeg i næsten ti år benyttet titlen manuskriptfor-

fatter, da jeg har skrevet professionelt til teater og film.

»Er det noget, jeg har set?« kan jeg allerede høre dig spørge. Og svaret er nej, sandsynligvis ikke, eftersom de pågældende manuskripter ikke har haft til formål at nå et specielt stort publikum. Måske hvis du har været på Museet på Koldinghus, hvor jeg har lavet en film om Christian IV, som vises i museets faste udstilling om kongen. Jeg har også skrevet vikingefilm for Ribe Vikingecenter, som vistnok har et liv på YouTube. Jeg har kortfilm på Ekko Shortlist og et par ungdomsteaterstykker på Dansk Teaterforlag. Jeg har skrevet en musical for Dronning Dorothea Teatret i Kolding og et historisk friluftsteaterstykke for tre amatørteatre i Vejen Kommune. Så okay, måske er jeg etableret. Som fiktionsforfatter føler jeg mig dog stadig ret ny.

Det tog mig seks år at skrive min debutroman *En ufrivillig backpackers bekendelser*, og i samme periode gik jeg fra to til fire børn og fra en freelancetilværelse til et fuldtidsjob. Det tog af samme grund yderligere tre år at få bogen redigeret og udgivet. Dog har jeg ingen forventninger om, at det kommer til at

tage kortere tid at skrive bog nummer to, men det gør faktisk ikke noget. Manuskripterne er arbejde, mens fiktionen mere er en hobby.

Min første novelle

En anden årsag til min indledende skepsis mod at deltage i antologien var det faktum, at jeg aldrig havde skrevet en novelle før. Desuden havde jeg ingen ideer, der faldt inden for temaet. Jeg lovede ikke noget, men sagde, at jeg ville tænke over det. I påsken tog jeg i sommerhus med familien, og en eftermiddag, mens mine to mindste legede i sandkasse, skrev jeg *Nu du alligevel er dernede*.

Amanda er præcis den kombination af knivskarpt dygtig og klassisk tiltrækkende, som mange mænd i firmaet finder både pirrende og irriterende. Jeg har allerede hørt nogle af de smarte fyre fra marketing tale nedsættende om hende ved kaffeautomaten. På den dér seksuelt nedladende måde, hvor de i samme sætning oplister, hvad de har lyst til at gøre ved forskellige dele af hendes krop, og hvad de samtidig forestiller sig, der er galt med hende.

For mig er novellens pointe i mindre grad Amandas demaskering (og deciderede udradering) af sexistiske kolleger og i langt højere grad alle de øvrige kollegers reaktion herpå. Det kan være sårbart og ensomt at være den, der siger fra, og ofte finder man ingen støtte i øjeblikket. Det havde jeg lyst til at vise: at vi er stærkere sammen, og at vi skal støtte op om dem, der siger fra. Fordi de gør det på alles vegne. Også på vegne af dem, der ikke engang er født endnu. ■

Mødet mellem mennesker

Michael Bach Ipsen, redaktør

En lingvist uden skønlitterære ambitioner endte som en af forfatterne i den novellesamling, han selv skulle redigere.

Det er en tradition, at årets modtager af Modersmål-Prisen på en eller anden måde medvirker i vores årbog, men i år var vi i den usædvanlige situation, at vi udgav en antologi med kortprosa i stedet for metatekster. Da Anders Agger i sommer fortalte mig, at han er en af de fire journalister i Danmark, der ikke

har skrevet en krimi, var gode råd derfor dyre. Men da det stod klart, at samlingen ikke alene var forbeholdt skrivekonkurrencens vindere, men også andre forfattere, bl.a. sidste års prismodtager Cecilie Lind, blev det naturligt at binde sløjfe på den røde tråd i ikke blot de andre tekster om generationskløfter og dårligt arbejdsmiljø, men også på Anders Aggers formidling af mødet mellem mennesker.

Efter et højskoleophold med journalistik, litteratur og skrivekunst var det oplagt at hente inspiration i *Meter i sekundet*, hvor Stine Pilgaard fortæller netop skriver lejlighedssange og render i hælene på sit sprog-idol Anders Agger.

Opgør med fordomme

I en ærgerlig erkendelse af, at vores samfund bliver mere og mere polariseret, fordi mange helst kun omgås folk, der ligner dem selv, har jeg skrevet novellen *Grådighed og griskhed* om et møde mellem mennesker på tværs af alder, geografi, religion og politisk overbevisning. Fortælleren Amalie fra Sjælland, som er sidst i tyverne, venstreorienteret og humanist, ender trods sine fordomme

med at blive gode venner med den missionske nordjyde Knud på næsten 70 med mange år bag sig som borgerlig kommunalpolitiker.

Og intet bringer folk sammen som en fælles fjende: Amalie og Knud belemres med den midaldrende dobbeltmoraliske Vagn, som navigerer rundt på og uden for arbejdspladsen efter sit meget anløbne moralske kompas, indtil de langt om længe slipper af med ham, og en ny, alvidende fortæller gør ham til offer for den magtelite, han selv har været en del af.

Når de snart bliver overflødige, skal de drosle ned med samme nænsomme behandling, som vi giver samfundets svageste. Hvis de bliver syge, skal de ikke nøjes med at gå til egen læge. Konsulenterne i det almægtige jobcenter har meget mere erfaring med syge borgere og kan raskmelde selv dem, som sundhedsvæsenet ikke kan hjælpe. Med retfærdig hånd vil de styrke, hjælpe og beskytte dem.

I flere tilfælde er fortællingen krydret med bibelvers, der efterlevet i den rette ånd siger noget vigtigt om menneskesyn og hensyn, men som også kan gribes ud af luften med egen vinding for øje og få folk til at gøre sig til dommer over andre mennesker.

De fleste situationer og replikker er autentiske. Også de mange på dialekt, som desværre siden Aakjærs tid har været underrepræsenteret i litteraturens skildring af almindelige mennesker. I tidens løb har jeg været velsignet med at møde mange frivilligt og ufrivilligt komiske mennesker. De styggeste har jeg fusioneret og kamoufleret i skurken Vagn, da de næppe kan læse mellem linjerne. De gode – og folk, der kender dem – vil hurtigt genkende elementer fra virkeligheden. ■

Dialekternes dag er fortid, men dialekter er stadig på dagsordenen

Anders Hangaard, journaliststuderende, DMJX

To repræsentanter fra Modersmål-Selskabet var en regnfuld onsdag aften i september inviteret til leg og snak om dialekter. På Journalisthøjskolen i Aarhus stod en lille gruppe studerende for at sætte dialekter tilbage på dagsordenen.

Michael Bach Ipsen og Ingrid Carlsen, stolt vendelbo, tog turen hele vejen fra Haderslev til Aarhus for at udbrede deres lidenskab for dialekterne til de unge journaliststuderende, der var sat stævne til en temaaften med underholdning og quiz. I samarbejde med værterne, Anders Hangaard og Svend Andreas Worre Sørensen, blev publikum forhåbentlig en smule klogere på, hvad dialekter kan, og hvad vi bruger dem til.

Lige indenfor hovedindgangen er rammerne omkring livearrangementet »Hit med dialekten« et gråt amfiteater, hvor publikum sidder på trappetrinene og ser ned mod en scene, hvor sofaen indtil videre står tom. Det grå, kolde lokale er med lyskæder, pyntepuder og en popcornmaskine forvandlet til en hyggelig scene.

Fra Dokk1 til Journalisthøjskolen

Den 21. oktober 2016 dannede Dokk1 på Aarhus Havn sidste gang rammerne for Dialekternes dag, et arrangement med fokus på dialekter sat i søen af DR P4. Knap fem år senere er dialekterne igen på menuen i Aarhus. Ikke på Dokk1, men på Journalisthøjskolen. De studerende snakker deres ophavs dialekter med hinanden, og der spredes sig en lille fnisen. Værterne inviterer Ingrid Carlsen og Michael Bach Ipsen op for at fylde sofaen, og Ingrid Carlsen formår kyndigt at føre publikum igennem at sige et par sætninger på vendelbomål.

Med antallet af deltagere og ivrigheden efter at deltage i arrangementet tyder det på, at de unge studerende interesserer sig for dialekterne. Selvom Dialekternes dag ikke længere bliver afholdt, er der

Anders Hangaard fra Hjørring med det fine, nye dialektkrus i hånden har genfundet stoltheden over sine lange vokaler og den smule dialekt, der stadig er at finde i hans stemme.

stadig interesse for at lære om dialekternes historie og ophav.

En quiz midt i showet viser også, at de studerende har et godt indtryk af, hvor dialekterne skal placeres på danmarkskortet. Efter at publikum har svaret på, hvor de tror dialekten er fra, forklarer Michael Bach Ipsen de historiske grunde til, at dialekten har udviklet sig, som den har. Et eksempel er gammelt amagermål, som mange gættede på var bornholmsk, fordi de begge hører til det gamle østdanske dialektområde og har samme »melodi«.

»Hit med dialekten« slutter på en positiv note, hvor gæsterne Ingrid Carlsen og Michael Bach Ipsen med stolthed i stemmen begge svarer »ja!« til spørgsmålet om, om vi stadig snakker dialekt om tyve år. ■

Dialektkaffe

Michael Bach Ipsen, redaktør

Efter succesen med vores sønderjyske og fynske krus med ordskyer på dialekt har Christian Munk designet flere i serien.

Foto: Polina Tankleivitch, Pexels

Alle krusene kan bestilles på vores hjemmeside for 100 kr.

Vestjysk

Da Anders Agger fik overrakt Modersmål-Prisen i Ringkøbing den 2. oktober, lancerede vi det vestjyske krus, som foruden ordskyen har linjerne *Vi'el løwt wor kop så glådle op / for dem daw så læng, læng sind!* af Jeppé Aakjær. Den opmærksomme vil bemærke, at de ledsagende noder passer til melodien, skønt de bølger festligt.

Thybmål

På Thybomålets Dag den 16. oktober i Boddum lancerede vi kruset på thybmål med vignetten *Æ fwyer* ('Fjorden'), Thisted Bredning, fra Søren Sørensens oversættelse/gendigtning af udvalg af Bellmans epistler og sange.

Vendelbomål

Til Vendsyssel-Gildets årsfest den 5. november i Halhund lancerede vi kruset på vendelbomål med Knud Holsts rim *Nyj tigger* ('Nye tider') med ledsagende tegning af et af hans karakteristiske træer fra samlingen *I wændelbo* ('En vendelbo').

Ingen oversætter er en ø

Marcel Lysgaard Lech, ph.d. i klassisk græsk

Niels Brunse har med sin lille bog om sit liv med at oversætte Shakespeares skuespil til dansk begået et humanistisk minimanifest.

Sådan er det – at oversætte Shakespeare er et vidnesbyrd om vigtigheden af at kunne manøvrere med og mellem sprog, kulturer og mennesker, hvad enten disse er i det hinsides som Shakespeare, eller nulevende medarbejdere på de danske teatre. Ikke bare viser Brunse, hvordan han i sit oversættelsesarbejde bruger en lang række humanistiske metoder, men han formidler det hele med stor præcision og jargonfri fortællelyst.

Med ned i oversætterens maskinrum

Brunse selv kalder bogen for »en skønsom og rimeligt uvidenskabelig blanding af overvejelser, eksempler og erfaringsbetragtninger« (s. 148), men kommende læsere må ikke lade sig narre: For ligesom titlen er meget mere end blot en titel (ud over at være et ordspil; man må læse første kapitel for at få den dybere mening og finde ud af, hvor trykket skal ligge) rummer bogen et sjældent og usædvanligt kig ned i en mesterlig oversætters maskinrum. Men den rummer mere endnu, for ud over at Brunse præsenterer læseren for en lang række problemer med Shakespeare-teksternes overlevering, Shakespeares fonetik, metrik og samtid etc., giver han også læseren en lang række metodiske overvejelser om oversættelsens og gendigtningens natur. Bogen er dog, og heldigvis for det, ikke end-

nu en teoribog om oversættelse – den slags findes i overmål – men en oversætters refleksioner over sin egen tilgang til sit arbejde gennem nu flere årtier.

Oversætteren som skabende kunstner

Bogen er fordelt over elleve kapitler og et efterord. I det første kapitel forklarer og forsvarer Brunse sin oversættelse af Hamlets berømte ord »to be or not be« etc. og viser dermed, hvad oversættelse er og kan: »Det er sådan, det er. Teksterne er Shakespeares, ordene er mine.« En vigtig betragtning, som dukker op flere gange gennem bogen: Oversætteren er selv en skabende kunstner. Derfor er det faktisk lidt ærgerligt, at Brunse selv og Gyldendal på forsiden af seksbindsudgaven af Shakespeare ikke skrev: »Samlede skuespil i ny oversættelse AF NIELS BRUNSE«. Ikke nødvendigvis med kapitæler, men oversætterens rolle, som Brunse selv klart påviser i denne bog, skylder vi den hæder at stå på forsiden sammen med forfatteren.

I næste kapitel beskriver Brunse sit mål med at lave oversættelser af skuespil til scenen, ikke kun til læsere, men kapitlet handler umiddelbart lidt overraskende mere om, hvor han sætter kommaer, og hvorfor han ikke kan lide apostroffer: For Brunse er teksten som tale målet, og dertil er bogstaverne og alle de små tegn, vi på dansk kan bruge eller undlade, en del af skuespillernes partitur

„Sådan er det“ – at oversætte Shakespeare er en overordentlig læseværdig bog, og hvad enten man kan lide (og ja, det er som regel en æstetisk oplevelse) Shakespeare i Brunses forklædning eller ej, så er denne lille bog – hvor overraskende det end måtte lyde – en både sjov og spændende beskrivelse af en af de humanistiske fags vigtigste praksisser: oversættelsen.

Marcel Lysgaard Lech

Niels Brunse:
„Sådan er det“ – at oversætte Shakespeare.
København: U Press, 2021.
ISBN 978-87-93890-04-6.
152 sider.
200 kr.

William Shakespeare (1564–1616). Illustration fra Wikipedia

til at fremføre teksten som tale. Vi hører om det filologiske arbejde med de forskellige udgaver af Shakespeares skuespil, om oversættelsestraditionen af skuespillene herhjemme, om hvordan man oversætter navne både med og mod den hjemlige tradition, om hvordan oversætterens ordvalg er med til at skabe karakterernes forskellige psykologiske profiler. I kapitlet *Forklaringer* forklarer Brunse, hvordan han i tekster til scenen snarere end til læsere må udarbejde sin oversættelse således, at den samtidigt forklarer elementer, der ville have været klare for Shakespeares publikum, men uforståelige for et nutidigt: Det er en hår-

fin grænse mellem den velkendte kritik af oversætteren (*traduttore*) som forræderen (*traditore*), men som Brunse skriver i

det højst interessante kapitel om ordspil, er det vigtige for oversætteren »ikke at gengive den præcise leksikalske mening, men simpelthen at gengive den funktion, som hele dialogen har« (s. 96). Publikum kan ikke slå et ukendt navn op eller se en forklaring i en fodnote, ligesom en læser kan.

At Brunses tekster vitterligt taler til os i dag, vises i kapitlet om det virkelige liv, hvori Brunse anekdotisk trækker læseren igennem processen fra søgning af fondsmidler og oversættelsesarbejdet til diskussioner med instruktører og endeligt opsætninger. Det er et overordentlig spændende kapitel, der viser, at ingen oversætter er en ø. Det kan godt være, Niels Brunse er Shakespeare, men Shakespeare var heller ingen ø. Han skulle også finde midler og folk til at sætte stykkerne op: Al oversættelse kræver tid, penge, slid, vid og en meget tålmodig og dygtig redaktør.

„Sådan er det“ – at oversætte Shakespeare er en overordentlig læseværdig bog, og hvad enten man kan lide (og ja, det er som regel en æstetisk oplevelse) Shakespeare i Brunses forklædning eller ej, så er denne lille bog – hvor overraskende det end måtte lyde – en både sjov og spændende beskrivelse af en af de humanistiske fags vigtigste praksisser: oversættelsen. Jeg har kun én anke: Bogen måtte godt have været meget længere. ■

At lime eller ikke at lime? Det er spørgsmålet

Carl Jørgen Nielsen ✉ cjn@modersmaalselskabet.dk

For nylig har jeg måttet smide en bog ud. Den var helt bogstaveligt ved at gå op i limningen, selv om den ikke var særlig gammel. Det var ellers en tilsyneladende ok bog. Første udgave, godt papir, nydeligt og letlæseligt tryk, fornuftigt omslag. Men den var altså limet i stedet for trådsyet. Og limen må vel være tørret ud. Det var så den bog. Og jeg kan have betænkeligheder vedrørende andre af mine limede bøger, som jeg sætter pris på. De vil måske heller ikke holde ret længe. Forklaringen kan være, at limning kun er et fornuftigt valg til billigbøger og den slags. For andre udgaver, første oplag og lignende, trykt på solidt, ofte halvglittet papir eller det, der ligner, betyder limning tilsyneladende, at der ikke er så langt til sidste anvendelsesdato, som der burde være. Limning giver bedst mening ved den ringere, tyndere, papirkvalitet, som typisk bruges i billigbøger.

En roman i første udgave er ikke helt billig. Så det er vel ikke urimeligt at forvente en vis holdbarhed. Måske har jeg blot været uheldig. Eller hvad forklaringen nu kan være. Men når forlagene limer bøger i godt udstyr i stedet for at sy dem, kan det måske med en vis sandsynlighed betyde, at disse bøger i en ikke fjern fremtid ofte vil findes som lølblade. Det er dyrere at trådsye bøgerne end at lime dem. Men med syede bøger får man simpelthen et mere robust produkt. En syet bog kan læses igen og igen. Og hvis man har mod på det og har haft særlig glæde af bogen, vil den også kunne indbindes, hvis man ellers kan finde og har råd til en bogbinder.

Som man sagde på et af trykkerierne: »En trådsyet bog er mere holdbar end en limet bog. Det siger sig selv.«

Det kan bare ikke lade sig gøre med en limet bog. Den er, som den er, indtil den ikke er mere. Og det behøver ikke at være særlig længe.

Det kan blive dyrt at købe billigt

Forlagene er selvfølgelig underlagt en forventning fra ejere og aktionærer om at udvikle deres produkter og helst også samtidig at holde udgifterne nede. Og læserne vil jo også gerne have deres bøger så billigt som muligt. Det er vel helt naturligt. I begyndelsen af 1980'erne blev der således eksperimenteret med en anden papirtype end den tidligere almindelige. Man begyndte at bruge mere træholdigt papir, som var billigere. Det er dog ikke alle eksperimenter, der lykkes. I dette tilfælde var resultatet, at papiret efter nogen tid blev kraftigt brunplet. Det betyder, at det i dag kan svare lidt til at dechiffrere en leverpostejmad, når man læser en bog fra de tidlige 1980'ere.

Limning af bøger kan måske tilsvarende vise sig at være et mindre vellykket eksperiment. Man kan på forlagene vurdere, at moderne limtyper er bedre, end de var tidligere. Desuden er der penge at spare. Men ikke så mange endda. Jeg har spurgt mig for hos flere større og mindre trykkerier og bogbinderier. Hos et større bogbinderi, som producerer mange både limede og syede bøger, er vurderingen, at en roman på 200 sider i et oplag på 1.000 styk vil koste cirka 2,50 kr. pr. styk mere for en syet end en limet udgave af den samme bog. Lignende beløb blev nævnt hos andre trykkerier og bogbinderier. Når en roman i første udgave i dag lander på omkring 300 kr. hos boghandleren, er 2,50 kr. plus det løse hos bogbinderen ikke nogen særlig stor besparelse. Især ikke i betragtning af, at en syet bog er et langt bedre produkt end en limet bog. Som man sagde på et af trykkerierne: »En trådsyet bog er mere holdbar end en limet bog. Det siger sig selv.«

Modersmål-Selskabets bøger er desværre overvejende limet i ryggen. Det skyldes, at vores trykkerier som regel ikke tilbyder garnhæftning til bogens tykkelse eller til den bedst egnede trykmetode. Store oplag får vi trykt i offset hos familievirksomheden Latgales Druka i Letland på FSC-certificeret papir og med lim af høj kvalitet. Små oplag og genoptryk trykkes *on demand* hos Scandinavian Book i Aarhus på svanemærket papir.

Den garnhæftede ryg er kendetegnet ved, at arkene ligger foldet i mindre stakke. I den limede ryg mødes de afskårne ark.

Foto: Michael Bach Ipsen

Bogsmaskiner er stadig standardudstyr i flere af bogbinderierne. Og for ikke særlig mange år siden var trådsyede bøger reglen, hvis det ikke var billigbøger. Man kan dog stadig være heldig, når man henter en bog, man har bestilt hos boghandleren, at den viser sig at være syet. Så ved man, at

den holder til mere end én gennemlæsning. Det er simpelt hen dårlig stil at lime bøger. Så hvis man som forlag mener det alvorligt, sørger man for, at de bøger, som man tror nok på til at udgive dem, også kommer en tur under symaskinen, inden de når ud til læserne. ■

Det er de ordblindes tur

Ulla Weinreich & Michael Bach Ipsen

Med støtte fra Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond udgiver vi i marts 2022 en dansk oversættelse af den svenske børnebog *Din tur, Adrian*, som aftabuiserer og giver indblik i ordblindhed i øjenhøjde for børn – og voksne.

Læsefærdighed har stor betydning for livskvalitet og for muligheden for at uddanne sig, og diagnosticering af og opmærksomhed på ordblindhed er afgørende for at sætte ind tidligt og hjælpe med læsetræning. Det er vi beærede over at være en del af ved at udgive denne børnebog på dansk.

Din tur, Adrian er en stærk billedfortælling på 64 sider om at være udsat og kæmpe med løbske stavelser og flyvske bogstaver. Og om forventninger, som er svære at leve op til. Men det er også en skildring af fantasiens kraft til at forandre og af nært venskab.

Bogen om Adrian er blevet til i tæt samarbejde mellem forfatteren Helena Öberg og illustratoren Kristin Lidström. Helena Öberg har skrevet flere andre populære børnebøger, og Kristin Lidström er uddannet i design og kunsthåndværk ved universitetet i Göteborg og har været nomineret til flere priser for sine innovative illustrationer.

Din tur, Adrian var nomineret til den prestigefulde pris *Augustpriset* i 2015, hvor den udkom på svensk, og den er også oversat til spansk, koreansk og engelsk.

Resumé

Næsten hver dag går 10-årige Adrian i skole med ondt i maven af bekymring. Der føler han sig ensom og anderledes. Og i klasseværelset, når læreren beder Adrian om at læse højt for de andre børn, føles det, som om tiden går i stå.

For at holde det hele ud drømmer Adrian sig langt væk. I fantasien optræder han i cirkus og kan klare alle mulige akrobatiske luftnumre. Publikum klapper!

Men det er først, da Adrian møder den kæmpestore ulvehund Heidi, at det hele rigtigt bliver anderledes.

En dag er hun der bare og følger efter ham som en skygge på vej hjem efter endnu en hård skoledag. ■

Læs mere om udgivelsen i Sprog & Samfund 1/2022. Bogen kan forudbestilles moms frit direkte hos Modersmål-Selskabet for 150 kr. For ikke-medlemmer opkræves desuden 49 kr. i forsendelse.

Helena Öberg & Kristin Lidström:
Din tur, Adrian.

På dansk ved Ulla Weinreich & Michael Bach Ipsen.
København: Modersmål-Selskabet, 2022.
ISBN 978-87-93708-67-9.
64 sider.
Vejl. udsalgspris: 159 kr.

Invasive *at*'er for tredje gang

Ole Justenlund, pensioneret lærer og læsevejleder

Vi bringer hermed et sidste, afsluttende indlæg i debatten om det lille kontroversielle ord *at*.

Lektor, cand.mag. Jan Kragh Nicolajsen behandler i nr. 3/2021 – med god grund – endnu en gang det voksende problem med den uskønne sproglige forurening, som de invasive *at*'er udgør. Specielt det forkætrede *fordi at* tager han dog under så streng behandling, at jeg må gøre indsigelse.

Min sprænglærde dansklærer på Horsens Statskole, den københavnsk fødte Ernst Wilson (1910–1988), forklarede i begyndelsen af 1970'erne, at *fordi at* var – og altid havde været – helt korrekt dansk. Det kendes fra de ældste kilder på de nordiske sprog; på oldislandsk hedder det »fyrir því at«, der kan oversættes med ,for det at'. I *fordi at* er *for* præposition, og *di*, der er en rest af ordet *det* i dativ, er styrelse i denne præpositionsforbindelse. (Jeg har kendt mange ældre mennesker, der sagde »for det at«). Fra svensk kender vi »därför att«.

Ernst Wilson forklarede videre, at *fordi at* var faldet i unåde ved en fejltagelse. På »lavkøbenhavnsk« havde der nemlig bredt sig den sproglige uskik, at man lod underordnede konjunktioner efterfølge af *at*, f.eks. *hvis at*, *når at*, *mens at*, *hvor at*. Derfor begyndte man omkring forrige århundredskifte på en ihærdig udryddelseskampagne mod de uønskede *at*'er. Uheldigvis blev *fordi at* omfattet af denne udrensning. Uden for København, hvor talesproget ikke i samme grad var præget af *at*-forurening, bed man selvfølgelig især mærke i, at man nu pludselig

ikke længere måtte bruge det ganske almindelige og ikke-invasive *fordi at*, der herefter faldt i ubønhørlig unåde. Det er således skæbnens ironi, at det i grunden korrekte *fordi at* har tabt slaget, mens *hvor at*, *når at* osv. i de seneste årtier har vundet stadig større indpas over hele landet, sandsynligvis takket være den sproglige dominans, som lavkøbenhavnsk har fået i de elektroniske medier.

Det er således skæbnens ironi, at det i grunden korrekte *fordi at* har tabt slaget, mens *hvor at*, *når at* osv. i de seneste årtier har vundet stadig større indpas over hele landet, sandsynligvis takket være den sproglige dominans, som lavkøbenhavnsk har fået i de elektroniske medier.

Ole Justenlund

Tidligere sprognævnnsformand, professor Erik Hansen (1931–2017), der også forsvarede *fordi at* som oprindelig form, beskriver i Nyt fra Sprognævnet, nr. 14, april 1975, hvordan det »ved en ihærdig pædagogisk indsats« i løbet af et antal generationer nogenlunde er lykkedes at udrydde *fordi at* som anerkendt form. Til trods for en begyndende rehabilitering af den udskældte konstruktion anbefaler Erik Hansen dog, at man for at opnå »en gnidningsfri kommunikation« undgår *fordi at* i situationer, hvor det måske kan distrahere eller krænke andre sprogbrugere. Denne anbefaling er vist også aktuel i 2021. ■

at at at at at

Vind kruset på vendelbomål med motiv fra: I...

1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---

Hele den løste krydsogtværs skal være os i hænde senest den 15. februar 2022 på ic@modersmaalselskabet.dk eller Ingrid Carlsen, Skovvænget 20, 2.th., 6100 Haderslev.

	4/2021	Brint	✓	SANG	ENTAL	HUNDSEK
		VINTERMAD		HAUSGAARD		
	ØMÅL					
		VEN				8
INSPIRERET AF FORFATTER	FUGL	KOLDT		3	1000	
		TØN			PLADE	
SMUTHUL						
UKENDT		UDLYD		BAD		
		SVENSK EFTERNAVN		UDBRUD		
HEL	4				KURS	
					GRÆNSE	
500		DRENG			AVIS	
BÅND		EVEN-TYRENE			SAND	
						5
		SMUKKE				
FOR-KORTEELSE		RETNING		MØRFAR		
TANG		AVIS		SLOTTET		
	6					
PAUSE				7		
DRIK		LEGE				
WATT		STED				
1	KONTAKT			2		
	KENDEORD					
BEVINGEDE						
HÅRDT						

LØSNING 3/2021

J	E	P	P	E	J
J	E	U	R	O	P
E	L	S	A		
D	E	N	G	S	E
A	B	G	S	N	K
G	R	A	V	E	B
H	A	N	E	R	J
Ø	R	E	D	R	J
J	E	S	U	I	T
S	A	T	H	E	N
K	O	B	O	L	D
L	O	T	T	E	S
N	Y	R			

Vinder af nr. 3/2021: Gerda Schmidt, Gram.

Hvad vil du gerne læse om?

Vi dækker mange forskellige sproglige temaer i vores blade og bøger. Er der noget, du savner at læse mere om, og vil du foreslå et tema for kommende blade eller antologier? Det kan være litteratur, oversættelse, sproghistorie, sprogforskning, sprogforandring, sprogpsykologi, morfologi, grammatik, semantik, pragmatik, retorik, fonetik, fonologi, typologi, sprogretning, sprogpolitik eller noget helt syttende.

Savner du f.eks. mere skønlitteratur eller måske et opslagsværk om danske udtaleregler?

Skriv dine ønsker og idéer til red@modersmaalselskabet.dk eller via brev til sekretariatet (se side 2).

THE INTERNATIONAL PHONETIC ALPHABET (updated in 2005)

Symbol	IPA	Symbol	IPA
a	ɑ	z	z
b	b	ʃ	ʃ
c	tʃ	s	s
d	d	t	t
e	e	θ	θ
f	f	ð	ð
g	g	ʒ	ʒ
h	h	ʎ	ʎ
i	i	ŋ	ŋ
j	j	ɲ	ɲ
k	k	ɳ	ɳ
l	l	ʷ	ʷ
m	m	ʁ	ʁ
n	n	ʁ̥	ʁ̥
ŋ	ŋ	ʁ̄	ʁ̄
o	o	ʁ̥̄	ʁ̥̄
ɔ	ɔ		
ɔ̄	ɔ̄		
ɔ̆	ɔ̆		
ɔ̈́	ɔ̈́		
ō	ō		
ŏ	ŏ		
ö́	ö́		
ɒ	ɒ		
ɑ̄	ɑ̄		
ɑ̆	ɑ̆		
ɑ̈́	ɑ̈́		
ɶ	ɶ		
ɷ	ɷ		
ɸ	ɸ		
β	β		
θ̌	θ̌		
ð̌	ð̌		
ʈ	ʈ		
ɟ	ɟ		
ʈ̞	ʈ̞		
ɟ̞	ɟ̞		
ʈ̟	ʈ̟		
ɟ̟	ɟ̟		
ʈ̞̟	ʈ̞̟		
ɟ̞̟	ɟ̞̟		
ʈ̞̟̟	ʈ̞̟̟		
ɟ̞̟̟	ɟ̞̟̟		
ʈ̞̟̟̟	ʈ̞̟̟̟		
ɟ̞̟̟̟	ɟ̞̟̟̟		

Såmænd i dag
 om mænds rolle i hjemmet og i familien. En bog af Ingrid Carlsen og Peter Rasmussen.

Om mænds rolle i hjemmet og i familien. En bog af Ingrid Carlsen og Peter Rasmussen.

Al magt til korrekturlæseren
 En bog af Ingrid Carlsen og Peter Rasmussen.

En bog af Ingrid Carlsen og Peter Rasmussen.

